

УДК 330.3:338.3

Петренко М.М.,

канд. техн. наук, професор кафедри економіки праці та менеджменту

Корнєєва Т.С.,

асистент кафедри економіки праці та менеджменту

Кіровоградський національний технічний університет

Вплив інтелектуалізації основних чинників виробництва на ефективність праці

Основними виробничими ресурсами є знання, інтелект, інноваційно-інформаційні технології, “high tech”, які формують рейтинг знаннємісткої економіки. В сучасних умовах економічне зростання підприємства можливе лише при умові науково-технічного прогресу і інтелектуалізації основних чинників виробництва, в тому числі основного капіталу і кадрів. В період постіндустріального розвитку економіки прогрес все в значно меншій мірі залежить від подальшої технізації. Так, виробнича структура розвинutih країн вже не забезпечує суттєві переваги лише за рахунок матеріальних і фінансових факторів. Економічний прогрес стає наслідком ефективного використання об’єктів інтелектуальної власності, як складових нематеріальних активів. Серед них особливу роль відіграють права на об’єкти промислової власності: винаходи (пристрої, речовини, штами мікроорганізмів, культури клітин рослин і тварин, способи), корисні моделі, промислові зразки, сорти рослин, породи тварин, ноу-хау (патентоспроможні але з якоїсь причини не заявлені винаходи, корисні моделі та промислові зразки, а також заявлені, але ті які не пройшли експертизу і офіційно не надруковані винаходи; алгоритми та програми для ЕОМ; способи управління виробництвом, збутом товарів; інформація в будь-якій документації – текстовій або графічній, бізнес-планах, звітах, проектах тощо), авторські та суміжні з ними права на: топографію інтегральних мікросхем, комп’ютерні програми, бази даних, науково-технічну інформацію, використання раціоналізаторських пропозицій [1]. Вартість інтелектуального капіталу у передових компаніях США досягла 80%. Це свідчить про те, що економіка держави перейшла в інший вимір, у якому головна роль належить інтелектуальності виробництва і, особливо, інтелекту людини. В роботі Петренка М.М. і Корнєєвої Т.С. “Інтелектуалізація основного капіталу як визначальний фактор економічного розвитку” [6] уведено показник “Коефіцієнт інтелектуалізації основного капіталу” як відношення інтелектуальної власності до середньорічної вартості основного капіталу. До останнього часу в графі “Нематеріальні активи” бухгалтерських балансів українських підприємств або ставили прочерк, або невеликі числа. В той же час у найбільш успішних компаніях США (Microsoft, Symantec, Oracle, IBM) від 81% до 86% основного капіталу – це вартість інтелектуальної власності [5].

Сучасне виробництво повинно спиратись на підвищення інтелектуального потенціалу підприємства, в тому числі інтелектуалізацію основного капіталу і інвестицій в основний капітал, інтелектуалізацію праці. Це можливо при умові забезпечення необхідного інтелектуального і освітнього рівня працівників. Цьому сприяють: свобода творчості; недоторканості інтелектуальної власності; не протиставлення інтелектуалізації суспільства загальній ході прогресивних змін, їх синхронізація і взаємодоповнення; взаємоув’язання інтелектуалізації та інформатизації;

надання нового змісту структурним утворенням; активне включення до міжнародного поділу праці [2].

Інтелектуалізація праці – це збільшення питомої ваги розумових функцій в роботі. Основа інтелектуалізації праці – це знання, які визначають структуру чинників виробництва на користь їх інтелектуального сектору, а значить, перспективи розвитку. Головні причини, які вимагають зростання інтелектуалізації праці і інших чинників виробництва, наступні:

- В умовах глобалізації світових економічних зв'язків підприємства не зможуть вижити, якщо не будуть відповідати світовим стандартам.

- Впровадження високих технологій, зростання частки наукоємної продукції призводить до підвищення складності праці, що вимагає відповідного професійного рівня працівників.

- Науково-технічний прогрес впливає на усі стадії і аспекти виробництва, зростає соціальна значимість кожного працівника.

Слід зважати на те, що у розвинутих країнах відбувається постійний процес перерозподілу робочих місць – впровадження більш кваліфікованої праці з одночасним скороченням низькокваліфікованих працівників. Щорічне оновлення робочих місць досягає 15%. Вплив процесу інтелектуалізації праці на систему виробничих відносин проявляється у наступному: змінюється роль та якість людського фактору, робочої сили, відбуваються зміни в суспільному поділі праці, формується висока їх інноваційна здатність, змінюються трудові відносини. Інтелектуалізація праці визначає основні параметри, зміст та напрями інтеграції України в світовий економічний простір [8].

У представленій роботі вивчався вплив 59 чинників розвитку підприємства на ефективність праці машинобудівного підприємства [4]. Чинники, які визначають інтелектуалізацію виробництва, згідно рейтингу зайняли місця: “Загальна кількість персональних комп'ютерів на одного працюючого” – 8 місце з 59-ти; “Питома вага працівників, що закінчили ВНЗ 3-4 рівня акредитації” – 12 місце; “Коефіцієнт підвищення кваліфікації середньооблікової кількості штатних працівників” – 14 місце; “Коефіцієнт інтелектуалізації основного капіталу” – 16 місце; “Коефіцієнт підвищення кваліфікації робітників” – 20 місце; Коефіцієнт “Навчено новим професіям по відношенню до середньооблікової кількості штатних працівників” – 27 місце; “Питома вага працівників, що закінчили ВНЗ 1-2 рівня акредитації” – 34 місце; “Коефіцієнт підвищення кваліфікації професіоналів, фахівців” – 36 місце; “Коефіцієнт підвищення кваліфікації керівників” – 41 місце; “Коефіцієнт інтелектуалізації інвестицій в основний капітал, накопичених” – 47 місце.

З наведеної групи чинників інтелектуалізації найбільш впливовим є “Загальна кількість персональних комп'ютерів на одного працюючого”, що пояснюється значним підвищенням ефективності праці в умовах глобальної комп'ютеризації виробництва, яка потребує високої якості працівників. “Інтелектуалізація основного капіталу” має досить високий рейтинг, зважаючи на дуже малі значення цих коефіцієнтів (0,204-1,248%). В той же час експерти вважають, що інтелектуалізація основного капіталу у високотехнологічних компаніях повинна знаходитися в межах 83-86% [7].

У групі чинників “Формування і використання персоналу” суттєвий вплив має “Питома вага працівників, що закінчили ВНЗ 3-4 рівня акредитації”, яка визначає фаховий та інтелектуальний рівень персоналу. У постіндустріальному суспільстві освічені люди формують найбільш соціальний прошарок суспільства, оскільки їх матеріальний достаток визначається власними здібностями і талантом. Наступним за значимістю є чинник “Коефіцієнт підвищення кваліфікації середньооблікової кількості штатних працівників”, оскільки він характеризує обсяг підвищення кваліфікації усіх штатних працівників. Чинник “Коефіцієнт підвищення кваліфікації керівників” має

самий низький рейтинг у групі, що пояснюється наступним: кількість керівників, які проходили підвищення кваліфікації, значно менша, ніж кількість усіх штатних працівників, які підвищили кваліфікацію, і динаміка цього показника незначна.

Суттєва роль цих чинників пояснюється тим, що світова економіка вступає в період економіки знань – вищий етап розвитку постіндустріальної економіки. Слід відзначити, що групі чинників “Формування і використання персоналу” на досліджуваному підприємстві приділяють велику увагу.

П. Друкер вважає знання єдиним, що має значення, ресурсом, оскільки працівники розумової праці дуже швидко стають самою великою групою з усіх категорій працюючих. На його думку, в суспільстві знань дійсними капіталовкладеннями будуть вкладення в освіту людини, а не у верстати та інструменти [9]. Це також важливо в умовах формування категорії працівників, яких П. Друкер називає “новими службовцями”. До них відносяться спеціалісти, які застосовують самі передові знання у своїй щоденній фізичній праці [3].

Останнє місце у рейтингу має “Коефіцієнт інтелектуалізації інвестицій в основний капітал” через дуже мале значення цього чинника. Це свідчить про вкрай низький рівень інвестицій у нематеріальні активи. У середньому за останні 14 років коефіцієнт інтелектуалізації інвестицій в основний капітал склав 4,613%. Низькі значення коефіцієнтів інтелектуалізації інвестицій в основний капітал пояснюються кризою.

Таким чином, в умовах постіндустріальної реальності прогрес підприємств визначається інтелектуалізацією основних чинників виробництва, яка в Україні не є достатньо вивченою.

Список літератури

1. Бутнік-Сіверський О.Б., Економіка інтелектуальної власності / О.Б. Бутнік-Сіверський - К.: Інститут інтелектуальної власності і права, 2004. – 296 с.
2. Геєць В. Характер перехідних процесів до економіки знань / В. Геєць // Економіка України. – 2004. – № 4. – С. 4-14.
3. Друкер П.Ф. Задачи менеджмента в 21 веке / П.Ф. Друкер; [пер. с англ.]. - М.: Издательский дом “Вильямс”, 2002. – 272 с.
4. Корнєєва Т. С. Методика визначення рейтингу впливу чинників розвитку підприємства на ефективність праці / Т. С. Корнєєва // Актуальні проблеми економіки. – Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці. – 2016. – №4 (178). – С.368-385 // Режим доступу: <http://economics.net/downloads.html>.
5. Крайнев П. П. Інтелектуальна економіка: управління промисловою власністю: монографія / П. П. Крайнев – К.: Концерн “Видавничий Дім” Ін Юре”, 2004. – 448 с.
6. Петренко М. М. Інтелектуалізація основного капіталу як визначальний фактор економічного розвитку / М. М. Петренко, Т. С. Корнєєва // Наукові праці КНТУ. Економічні науки. – 2005. – № 8. – С.75-77.
7. Семів Л. К. Теоретичні та прикладні аспекти впливу знань та інновацій на продуктивність праці [Електронний ресурс] / Л. К. Семів // Ефективна економіка: Електронне наук. фахове видання Дніпропетр. держ. аграр.-економ. ун.-т. – 2013. – № 9 // Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2317>.
8. Семченко О. О. Інтелектуалізація праці як основа виробничих сил і відносин [Електронний ресурс] / О. О. Семченко, І. Ю. Кучумова // Економічні науки / Управління трудовими ресурсами: Електронне наук. фахове видання Харківск. торгов.-економ. інс.-т КНТЕУ // Режим доступу: http://www.rusnauka.com/6_NITSB_2010/Economics/58198.doc.htm.
9. Drucker, P. F. (1993). *Post-Capitalist Society*. Oxford: Butterworth Heinemann.